

Zilveren sieraden

Der Silberschmuck der Nordseeküste von Dr. Hubert Stierling

OKS

Ottema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

Vrijde Blad LEEWARDER COURANT Vrijdag 25 October 1935

Zilveren sieraden langs de Noordzeekust.

Der Silberschmuck der Nordseeküste von Dr. Hubert Stierling. Karl Wachsmuth Verlag, Neuminster in Hallesche, 1934.

De schrijver van dit mooie boek zal zeker bij velen, die hij ook in de oude geschiedenis van ons gewest en die van onze stamverwanten in Duitsland belang stellen, geen onbekende zijn. In 1927 hij geleidde, dat het Friesen-congres te Leeuwarden werd gehouden, een gebeurtenis die essentieel met het 10-jarig jubileum van het Friesch Museum verband hield en die toen in het Friesch Museum archieven zilveren voorwerpen, kwam Dr. Hubert Stierling, directeur van het Museum, te Altona, samen met professor F. Ritter uit Engelen en vele andere belangstellenden uit Oost- en Noord-Friesland op de toetsende-geschiedenis landsteden van Noord- en West-Friesland naar hie toe.

Dr. Stierling was toen reeds bezig met het verzamelen van het gewest en hij zijn en verzamelen boek van geschiedenis en zijn vele studeerlingen vreesden kleinere opstellen in Duitsche of Nederlandse taal, dat de studie van dit onderwerp hem niet boeit. Hij nam toen in Leeuwarden de gelegenheid waar om het Friesch Museum goed dier te vinden, daar hij naar de wijsere straling van zijn studie-onderwerp — speciaal ook die van de laatste samenkomende oude oorspronkelijke — kon ook toen reeds bekende belangstelling, bleef zijner, dat hij in die dagen met professor Ritter — die reeds meer dan 40 jaar geleden zich op dit gebied had betrouwen verrijkt had — eenmaal door het uitgeven van het L.R. Mannings Trachtenboek

... (text continues with detailed description of the book's content and the author's work) ...

Links: Zilveren mes- en verkscheide uit omstreeks 1000 n. Chr. in het Museum te Meldorf in Dithmarschen. Dit gedreven exemplaar, soortgelijk in palmhout gestoken kwamen in de 16e en 17e eeuw veel voor. In de 18e eeuw waren ze veelal van gepoest leder.

Rechts: Oost-Frisia uit Ulbo Emmius' Friesche geschiedboek. Dit op de hoofdtekening met de gouden draad "Paal" en het in de oud-Friesche wettelijke gemeente haars. Aan het eind van de haarslicht de breed uitlopende "Stackenwand".

Geen, diende tot sluiting voor het hemd, "Hemdbandje" of "Hattje" uit Helgoland uit het midden van de 16e eeuw.

Gezantsboek, of bijbelboek uit Klat, gedrukt 1792. Dit type is ook bij ons zeer bekend en komt aan beide zijden van de grens in vele schakeringen voor in groot zoewel als in zilver.

Frisia bewonen de Eems in de kleeddracht van de 16e en 17e eeuw, naar de uitgave van den Dijkster Corn. Kempen uit 1908. De halsdraden van goud of zilver als: grote ronde knopen of belien op de schouders, het hals- en halskraag "Jan und Schwarzer", de sjaal met schellen, de 16e eeuwse punt-schouwen bewezen, dat de Oost-Frisische 16e à 18e eeuwse draacht overeenkomstig het "Mannings Trachtenbuch" ook bewonen de Eems — al was het dan eenvoudiger — werd gedragen. De hoofdtekening is de "Judek". Voor het oorluiser was nog geen plaats.

Oude vrouw in de oud-Frisische draacht, naar komende op de kaart van 1747 uit pl. n. 1747. Dit op de hoofdtekening, de schouder-verwijding en den langen gepoldeerde mantel, geheel overeenkomstig de mode 16e en 17e eeuwse draacht. Ook Kempen heeft een soortgelijk kleed van een eleren-verkoperende boerin af.

Frisia bewonen de Eems in de eenvoudige kleeddracht, naar Corn. Kempen Documente. De versiering van de haarslicht met kleine in versant met de haarslichter "Stackenwand" uit het Mannings Trachtenbuch.

Boerin in de oude draacht uit Ulbo Emmius' Rerum Frisicarum historia, 1616, vrijwel geheel overeenkomstig met sff. 1 naar Corn. Kempen. De oud-Frisische draacht bij Emmius versant een parallel met het Mannings Trachtenbuch.

Reukdoosje in den vorm van een visch, verguld zilver met groen en wit email en robijnen versierd. Deze trichone vorm komt in enkel zilver versiering voor in Noord-West Duitsland. Een enkel exemplaar, aanwezig in het Friesch Museum te Leeuwarden, kan zeer goed naar hier verdedigd zijn.

Bedagde dame van het eiland Föhr, naar een pop van omstreeks 1700 in het Weense te Halle.

Zilveren sieraden langs de Noordzeekust.

Der Silberschmuck der Nordseeküste von Dr. Hubert Stierling.
Karl Wachtholtz Verlag, Neumünster in Holstein, 1935

De schrijver van dit mooie boek zal zeker bij velen, die bij ons in de oude geschiedenis van ons gewest en die van onze stamverwanten in Duitschland belang stellen, geen onbekende zijn. In 1927 bij gelegenheid, dat het Friezen-congres te Leeuwarden werd gehouden, een gebeurtenis die samenviel met het 100-jarig gedenkfeest van het Friesch Genootschap en de toen in het Friesch Museum gehouden zilvertentoonstelling, kwam dr. Hubert Stierling, directeur van het Museum te Altona. samen met professor F. Ritter uit Emden en vele andere belangstellenden uit Oost- en Noord-Friesland en de tusschengelegen landstreken van Noord- en West-Duitschland naar hier over.

Dr. Stierling was toen reeds bezig met het verzamelen van de gegevens waaruit hij zijn nu verschenen boek zou opbouwen en zijne vele sindsdien verschenen kleinere opstellen in Duitsche tijdschriften bewezen, dat de studie van dit onderwerp hem niet losliet. Hij nam toen in Leeuwarden de gelegenheid waar om het Friesch Museum goed door te studeeren, daar blijkbaar de wijdere strekking van zijn studie-onderwerp – speciaal ook die van de daarmee samenhangende oude costumkunde – hem ook toen reeds levendig belang inboezemde. Menig gesprek, dat ik in die dagen met professor Ritter – die reeds meer dan 40 jaar geleden zich op dit gebied buitengewoon verdienstelijk had gemaakt door het uitgeven van het z.g.n. Manninga Trachtenbuch uit de 16e eeuw – en met dr. Stierling had, ging toen reeds over de verwantschap tusschen onze provincie en het Duitsche Oost- en Noord-Friesland. Het vlot geschreven en royaal geïllustreerde boek, dat dr. Stierling thans onder den titel „Der Silberschmuck der Nordseeküste” heeft geschreven, heeft volgens den titel tot onderwerp het oude zilver, dat hij in Noord-West-Duitschland hoofdzakelijk in Sleeswijk-Holstein in voorouderlijk bezit bij de burger- en boerenbevolking aangetroffen heeft.

De eerste band met 370 afbeeldingen bevat 300 bladzijden van folio-formaat en behandelt de geschiedkundige ontwikkeling sedert de Middeleeuwen. De tweede band, die de merken der Noord-Duitsche zilversmeden van Tondern tot Altona en Hamburg zal geven, zal later afzonderlijk verschijnen.

Dit eerste deel geeft echter veel meer dan de titel zou doen denken niet alleen, doch is vooral voor Nederlandsche, speciaal wel voor Friesche lezers van meer dan gewoon belang. In de eerste plaats toch beperkt de schrijver zich niet tot het zilver alleen, doch beziet dat – speciaal de talrijke lijfsieraden der boerenbevolking uit Noord-West-Duitschland – in verband met de nog bestaande en de reeds verdwenen boeren- en volksdrachten. Naast vele afbeeldingen van zilver komt in het boek voor een compleet overzicht van de oude rijke volksdrachten van Oost- en Noord-Friesland en de tusschengelegen kleistreken „Marschen”.

In deze landstreek heeft van oudsher een krachtig volk gewoond, dat eenerzijds op zee, anderzijds met landbouw en veeteelt zich een royaal bestaan wist te verzekeren en dat er op gesteld was dit ook aan de buitenwereld te toonen door een rijke, met goud en zilver beladen, volksdracht. Het oude spreekwoord uit Eiderstedt, dat als motto aan dezen band voorafgaat, „Hier is die Marsch! Die ganze übrige Welt ist nur Geist; was willst du doch in der Wüste?”, doet ons direct reeds de hooghartige zelfbewustheid dezer klei-boeren-bevolking kennen.

Van veel belang is deze studie, omdat juist van de oude kleederdrachten van deze tot Duitschland behorende Friesche bevolking buitengewoon veel tot in de 16e eeuw teruggaande afbeeldingen, archivalia, litteratuur en materiaal bewaard is gebleven.

De schrijver laat niet na om ook wat er van deze oude kleederdrachten nog in het Nederlandsche Friesland (door de Duitschers West-Friesland genoemd) is bewaard gebleven te noemen en af te beelden en op de groote overeenkomst en de kleine verschillen tusschen de stamverwanten ter weerszijden van de grens in de 16e eeuw te wijzen.

Hij wijst er m.i. terecht op dat de oude Friesche volksdracht in de landen bewesten de Eems eenvoudiger is gebleven dan die in Oost-Friesland. De schrijver zoekt ook naar oudere herkomst en verwantschap en waagt zelfs een stoutmoedige vergelijking met Byzantijnsche voorbeelden van overlading van de vrouwenkleeding met goud en zilver.

In het latere gedeelte van dezen band geeft dr. Stierling een beschrijving van de zilveren voorwerpen door de stads- en landsbevolking in het dagelijksch leven gebruikt, zooals eetgerei, brandewijnskommen, of doopschalen, beugeltasschen, tabaksdoozen, horlogekettingen, reukdoosjes, gezangboek-beslagen enzovoort. Wij hebben hier te doen met de kunstnijverheid van de 17e tot in de 19e – speciaal van de 18e eeuw. En ook hier is voor den Nederlandschen belangstellende in dit boek veel te vinden, omdat de Nederlandsche invloed in de geheele 17e en 18e eeuw daar merkbaar is. Onder het 18e eeuwsche zilver in Noord-Duitschland gevonden, komt zelfs menig stuk voor geteekend met de keur van Amsterdam.

Zagen wij in de tijden vóór het midden van de 16e eeuw speciaal wat de lijfssieraden der vrouwen betreft, een veel grooter rijkdom in Oost-Friesland, na 1600 zien wij hierin een grooten ommekeer. Nederland heeft zich vrij gevochten van Spanje, het heeft de wegen tot de rijkdommen van Oost- en West-Indië voor zich zelf gevonden en gedeeltelijk gemonopoliseerd, terwijl Duitschland door de gevolgen van den dertigjarigen oorlog is verwoest en verarmd. Ook in het zilverambacht in de 17e en 18e eeuw zijn de gevolgen van deze verschuivingen op politiek en economisch terrein duidelijk waarneembaar.

Het boek van dr. Stierling is een boek vooral ook voor Friesland van groot cultuur-historisch belang, dat zeker in geen openbare bibliotheek of leeszaal en geen eenigszins complete particuliere boekerij op dit gebied mag ontbreken.

Het behandelt de bovengenoemde onderwerpen uitvoerig, grondig en zeer overzichtelijk en is van een complete litteratuur-lijst, register en alle gewenschte bronnenverwijzingen voorzien. Een aangenaam lees- en een goed en niet duur studieboek in den besten zin, dat in deze fraaie en rijke uitgave alleen mogelijk was door de „opferwillige Heimatliebe eines Ostfriesen”. Een goed voorbeeld van vaderlandsliefde en idealisme dat in onzen materialistischen tijd tot navolging moge wekken.

NANNE OTTEMA

Leeuwarder Courant
25-10-1935

Gesp, dienende tot sluiting voor het hemd „Hemdszwanz oder Mattje“ uit Helgoland, uit het midden van de 15e eeuw.

Liaxs: Zilveren mes- en vork-scheede uit omstr. 1600 in het Museum te Meldorf in Dithmarschen Rijk gedreven exemplaar, soortgelijke in palmhout gesneden kwamen in de 16e en 17e eeuw veel voor. In de 18e eeuw waren ze veelal van gepolst leder.

Deftige Oost-Friesin uit Ubbo Emmius Friesche geschiedenis.

Let op de hoofdbedekking met de gouden diadeem „Paet“ en het in de oud-Friesche wetten genoemde haarnet. Aan het eind van de haarvlecht de breed uitlopende „Stuckelband“.

Gezangboek- of bijbelhaken uit Kiel, gedateerd 1792. Dit type is ook bij ons zeer bekend en komt aan beide zijden van de grens in vele schakeeringen voor in goud zoowel als in zilver.

Friesin bewesten de Eems in de kleederdracht van de 15e en 16e eeuw, naar de uitgave van den Dokkumer Corn. Kempius uit 1588.

De Illustieraden van zoud of silver als: groote ronds knoopjes of belien op de schouders, het borst- en Illustieraad „Span und Scherwonen“, de gordel met schellen, de 15e eeuwse punt-schouwen bewilzen, dat de Oostfriesche 15e à 16e eeuwse dracht overeenkomstig het „Manninga Trachtenbuch“ ook bewesten de Eems — al was het dan eenvoudiger — werd gedragen. De hoofdbedekking is de „hoelook“. Voor het oorlizer was nog zeen plaats.

Bruid van het eiland Sylt. Op de armen en voor de borst metaal-beslag. Naar een pop uit het Weeshuis te Halle.

Bedaagde dame van het eiland Föhr, naar een pop van omstreeks 1700 in het Weeshuis te Halle.

Oude vrouw in de oud-Friesche dracht, voorkomende op de kaart van 1151 uit pt. n. 1833. Let op den hoofdoek, de schouder-versiering en den langen gestolden mantel, geheel overeenkomstig de oude 15e en 16e eeuwse dracht. Ook Kempius heeft een soortgelijke kleedij van een eleren-verkoopende boerin af.

Friesin bewesten de Eems in eenvoudige buisdracht, naar Corn. Kempius Documensis. De versiering van de haarvlesing met klokje is verwant met de haarversiering „Stuckelband“ uit het Manninga Trachtenbuch.

Reukdoosje in den vorm van een vish, verguld silver met groen en wit email en robolietes versierd.

Deze typische vorm komt in enkel silver veelvuldig voor in Noord-West Duitschland. Een enkel exemplaar, aanwezig in het Friesch Museum te Leeuwarden, kan zeer goed naar hier verduald zijn.

Boerin in de oude dracht uit „Ubbo Emmius. Rerum friscarum historia, 1616“, vriwiel geheel overeenkomende met alb. 1 naar Corn. Kempius. De oud-Friesche drachten bij Emmius vormen een parallel met het Manninga Trachtenbuch.